

Забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти крізь призму нормативно-правових документів

Олена Слободянюк¹, Оксана Залюбівська²

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2025	Освіта/Педагогіка	378.147:37.017

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14886355>

Анотація. У статті актуалізовано проблему побудови системи забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти та її відповідності чинному законодавству України, які регулюють управління процесом імплементації принципів доброчесності в освітній процес. Авторами уточнено та схарактеризовано нормативно-правовий механізм забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті на міжнародному, європейському, національному та інституційному рівнях. Виокремлено відповідні принципи та підходи до імплементації принципів академічної доброчесності на інституційному рівні (прозорості, доступності та інклюзивності (як «включення» представників усіх учасників освітнього процесу у заходах прийняття рішень), зокрема на прикладі Вінницького національного технічного університету. Систематизовано та охарактеризовано систему забезпечення академічної доброчесності в досліджуваному університеті, відзначено її відповідність вимогам національної законодавчо-нормативної бази та специфіку реалізації політики академічної доброчесності. Схарактеризовано заходи, які реалізують політику університету з академічної доброчесності в практиці навчання, викладання та управління. Обґрунтовано, що демократизація системи управління процесами забезпечення академічної доброчесності (її прозорість та підзвітність, широке залучення учасників освітнього процесу до розроблення процесів імплементації принципів академічної доброчесності) сприяє довірі та усвідомленню впливу учасників на виконання стратегії та місії закладу.

Ключові слова: вища освіта, заклад вищої освіти, освітній процес, академічна доброчесність, забезпечення академічної доброчесності.

Ensuring academic charity in institutions of higher education through the prism of regulatory and legal documents

Annotation. The article focuses on the issue of building a system for ensuring academic integrity in higher education institutions and its compliance with Ukraine's regulatory and legal acts that govern the implementation of integrity principles in the educational process. The

¹ кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПН України. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1927-3362> (Київ, Україна)

² кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3595-9110> (Вінниця, Україна)

authors clarify and characterize the regulatory and legal mechanisms for ensuring academic integrity in higher education at the international, European, national, and institutional levels. Relevant principles and approaches to implementing academic integrity at the institutional level, such as transparency, accessibility, and inclusivity (i.e., involving all participants in the educational process in decision-making activities), are identified, particularly in the example of Vinnytsia National Technical University. The system for ensuring academic integrity at the university being studied is organized and described, noting its compliance with the requirements of the national legislative and regulatory framework and the specifics of implementing the academic integrity policy. Measures implementing the university's policy on academic integrity in learning, teaching, and management practices are outlined. It is argued that the democratization of the system (its transparency, accountability, and broad involvement of participants in the development of processes to implement academic integrity principles) contributes to trust and awareness of the participants' influence on the implementation of the institution's strategy and mission.

Key words: higher education, higher education institution, educational process, academic integrity, ensuring academic integrity.

Вступ

Актуальність проблеми забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України зумовлена низкою факторів: входженням України в Європейський простір вищої освіти, що вимагає узгодження стандартів якості та в Європейський дослідницький простір, де актуальним є імплементація принципів відкритої науки; очікуваннями стейкхолдерів (зовнішніх і внутрішніх) щодо якості освіти за обмежених фінансових ресурсів ЗВО, свідомого і чесного ставлення майбутніх фахівців до здобуття освіти в умовах євроінтеграції та необхідності стійкого розвитку української економіки під час повномасштабної російської агресії та післявоєнної відбудови.

Незважаючи на узгодженість нормативно-правового регулювання проблеми, порушення академічної доброчесності носять системний характер через унікальний контекст українського освітнього простору:

- культурний (несприйняття процесу виявлення та покарання порушень академічної доброчесності);
- соціально-політичний (толерантність до нечесного отримання вигоди, схильність до результату «в один крок»);
- психолого-педагогічний (орієнтація на запам'ятовування, а не усвідомлене засвоєння; знанневий, а не практико-орієнтований підхід до навчання та викладання; брак стимулів для сумлінних здобувачів і викладачів) [1; 2].

Це підважує довіру до українських дипломів та системи вищої освіти в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Національна нормативна база забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті розробляється з урахуванням міжнародного та європейського контекстів. Орієнтирами тут є, зокрема, такі документи:

Фундаментальні цінності академічної доброчесності (видання 1999, 2014, 2018) [Fundamental values of academic integrity, 1999, 2014, 2018], де у виданні 2014 р. переосмислено перелік з п'яти цінностей (чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність) і додано шостий, важливий і в українському контексті елемент – відвагу [3];

Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні [The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region, 2004] [4], де зацентровано на «вирішальному значенні для ефективного навчання та якісних досліджень» академічної доброчесності;

- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG-2015] [5], де відзначено студентоцентроване навчання й оцінювання як стандарт якості вищої освіти; це засвідчує важливість ініціатив «знизу», в тому числі в реалізації комплексного підходу до забезпечення академічної доброчесності як шляху з двостороннім рухом: лідерство управлінської спільноти та ініціативність усіх учасників освітнього процесу;

Етичні принципи, Платформа Ради Європи з питань етики, прозорості та цілісності в освіті, ETINED [Ethical principles, Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education of Council of Europe, ETINED, 2016] [6], де принцип доброчесності подано як «зв'язок між позитивними етичними принципами та якістю освіти» і де «доброчесність» (integrity) і чесність (honesty) є окремими принципами (що важливо для україномовного освітнього дискурсу);

Паризьке комюніке міністрів освіти держав-учасниць Болонського процесу [Paris communiqué, 2018] [7], в якому зазначені ключові актуальні концепти сучасної вищої освіти, першим з яких подано академічну свободу і доброчесність;

Римське комюніке міністрів освіти держав-учасниць Болонського процесу [Rome Ministerial Communiqué, 2020] [8] щодо розвитку вищої освіти до 2030 року, де академічна доброчесність вкотре визнано фундаментальною цінністю вищої освіти, підкреслено відданість сприянню в освіті та через освіту нормам етики, прозорості та доброчесності в суспільстві;

Тіранське комюніке міністрів освіти держав-учасниць Болонського процесу [Tirana Communiqué, 2024] [9], де академічна доброчесність розуміється як «сукупність моделей поведінки та ставлення в академічній спільноті, що передбачає інтерналізацію та сприяння дотриманню етичних і професійних принципів і стандартів у навчанні, викладанні, дослідженнях, урядуванні, інформуванні та виконанні будь-яких інших завдань, пов'язаних із місіями вищої освіти» [9].

Слід звернути увагу, що в останньому комюніке з'явилися окремі зауваження щодо штучного інтелекту у вищій освіті: «його використання повинно бути вільним від упереджень, забезпечувати пріоритетність людського прийняття рішень, дотримуватися етики даних та конфіденційності, а також захищати академічну доброчесність» [9].

Таким чином, в Європейському просторі вищої освіти закріплено морально-етичне і нормативне регулювання академічної доброчесності та розширено розуміння цього поняття за рамки освітнього середовища. Усвідомлене дотримання усіма учасниками освітнього процесу фундаментальних принципів академічної доброчесності показано запорукою формування чесного та гідного громадянина держави.

Національну політику академічної доброчесності формують закони України «Про освіту» (стаття 42); «Про вищу освіту» (статті 6, 16, 32), «Про авторське право і суміжні права» (статті 1, 53); «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Закон України «Про запобігання корупції» (стаття 1) Цивільний кодекс України (статті 11, 201, 309, 420, 457, 458); Етичний кодекс ученого України. Важливим кроком у розвитку освіти в Україні є розробка і прийняття (за основу) Закону України «Про академічну доброчесність» (№10392 від 08.01.2024), який покликаний забезпечити «довіру до результатів навчання і наукових (творчих) досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини» [10].

Нормативно-методичну основу для розробки внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності у ЗВО України складають ряд документів Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО): Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності Міністерства освіти і науки України (2018) [11]; Рекомендації

для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (2019) [12]; «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності» (лист МОН від 20 травня 2020 р. № 1/9-263) [13].

НАЗЯВО вбачає завдання ЗВО «у створенні принципово нового доброчесного середовища, яке допомагає, по-перше, просвітити всю спільноту закладу вищої освіти стосовно значення академічної доброчесності, та, по-друге, переконати людей у її важливості для успішного розвитку закладу вищої освіти й забезпечення якості освіти в цілому» [12, с. 2] Для розв'язання цього завдання рекомендовано 5-компонентну систему забезпечення академічної доброчесності [12]. На її основі розроблено дорожню карту імплементації принципів академічної доброчесності на інституційному рівні у Вінницькому національному технічному університеті (далі – ВНТУ).

Результати аналізу відповідних наукових публікацій українських науковців, зокрема, Д. Сопової [14], О. Слободянюк [15], Г. Полякової, Ю. Лоли, О. Почуєвої [16], дають можливість засвідчити, що засадничими принципами врядування є: відкритість, прозорість та підзвітність, залучення, ефективність та злагодженість дій.

Мета статті: на основі аналізу та узагальнення законодавчо-нормативної та науково-теоретичної бази представити процес забезпечення академічної доброчесності на інституційному рівні на прикладі ВНТУ; відзначити підходи та специфіку реалізації політики забезпечення академічної доброчесності в університеті.

Методи дослідження: абстрактно-логічний та структурно-аналітичний методи для розробки системи забезпечення академічної доброчесності, для теоретичного узагальнення та формулювання висновків.

Результати

Визначальними факторами для створення системи забезпечення академічної доброчесності стали як внутрішні, так і зовнішні чинники, зокрема: необхідність забезпечення якісної підготовки фахівців та фіксації порушень норм академічної доброчесності. Ефективну розбудову політики академічної доброчесності забезпечила участь команд ВНТУ у 2-х міжнародних проєктах: Програмі Британської Ради в Україні «Розвиток лідерства в університетах України» (2018) та Проєкта «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ), реалізованого Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні (2020–2022) та відповідних наукових дослідженнях.

У результаті реалізації проєкту «Формування культури академічної доброчесності у студентському середовищі» в рамках Програми розвитку лідерського потенціалу університетів України було досягнуто таких результатів:

- сформовано політику академічної доброчесності в ВНТУ;
- розроблено механізми її забезпечення;
- відзначено, що ключовими акторами в реалізації політики та механізмів імплементації принципів академічної доброчесності є науково-педагогічні працівники [2].

Вагомим результатом проєктної діяльності стало впровадження модуля «Академічна доброчесність у викладанні і навчанні» в курсі підвищення кваліфікації викладачів ВНТУ.

В рамках участі команди ВНТУ в Academic IQ вперше (2021 рік) було апробовано анкету самооцінювання інфраструктури забезпечення академічної доброчесності та якості освіти у ВНТУ [15]. Порівняння результатів Анкет самооцінювання за 2020 та 2021 роки засвідчили, що сума балів за всі блоки анкети самооцінювання зросла з 74

(max 101 б.) до 92 (max 103 б.) балів. Аналіз відповідей дозволив визначити фактори, що сприяли забезпеченню академічної доброчесності у ВНТУ [15].

Процес забезпечення академічної доброчесності (як політики, так і механізмів її реалізації) потребує постійного моніторингу. Аналіз елементів забезпечення академічної доброчесності у ВНТУ крізь призму рекомендацій НАЗЯВО [12] уможливив обґрунтування відповідності системи забезпечення академічної доброчесності у ВНТУ методичним рекомендаціям НАЗЯВО (Таблиця 1).

Таблиця 1

**Відповідність системи забезпечення академічної доброчесності у ВНТУ
методичним рекомендаціям НАЗЯВО**

№	Компоненти системи забезпечення академічної доброчесності, рекомендаціями НАЗЯВО	Компоненти системи забезпечення академічної доброчесності в освітньому середовищі ВНТУ
1	<p>Нормативні документи</p> <p>Кодекс корпоративної культури; Кодекс академічної доброчесності; Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин; Положення про Комісії з академічної доброчесності і університетську Комісію з етики та управління конфліктами; Положення про групу сприяння академічній доброчесності;</p>	<p>Політику академічної доброчесності у ВНТУ визначають</p> <p>Стратегія розвитку ВНТУ 2023-2027 [https://vntu.edu.ua/projects/development_strategy-2023.pdf]; Положення про організацію освітнього процесу в ВНТУ [https://vntu.edu.ua/uploads/2024/Pol_study_process.pdf]; Кодекс етики ВНТУ [https://vntu.edu.ua/images/etic.pdf]; Положення про академічну доброчесність у ВНТУ [https://vntu.edu.ua/uploads/2022/acad.pdf]; Положення про запобігання академічному плагіату та порядок його виявлення у наукових, кваліфікаційних, навчальних та науково-методичних роботах у ВНТУ [https://vntu.edu.ua/uploads/2024/Stateofplag.pdf]</p>
2	<p>Структурні підрозділи та уповноважені комісії, які забезпечують популяризацію принципів академічної доброчесності, їх впровадження, нагляд, контроль; група сприяння академічній доброчесності; постійна університетська Комісія з етики та управлінням конфліктами одноразово сформовані комісії з академічної доброчесності (за необхідності)</p>	<p>З 2019 р. у ВНТУ функціонує Сектор розвитку практик академічної доброчесності ЦЗЯО ВНТУ [https://vntu.edu.ua/uploads/2020/sector.pdf].</p> <p>На постійній основі функціонують комісія з академічної доброчесності [https://iq.vntu.edu.ua/fm/fdb/682/nakaz/N_Kom_AD_20231229_376.pdf], група сприяння академічній доброчесності [https://iq.vntu.edu.ua/fm/fdb/682/nakaz/N_grup_spr_AD_20231228_377.pdf] та комісія з етики [https://soc.vntu.edu.ua/?id=332&mode=new_item&f=sites/332/etyka.html]</p>
3	<p>Інформаційна база для популяризації принципів академічної доброчесності та підвищення рівня обізнаності учасників освітньо-наукової діяльності в університеті: сайт (рубрика сайту) «Академічна</p>	<p>Рубрика «Академічна доброчесність» сайті Центру забезпечення якості освіти, де розміщується актуальна інформація щодо заходів, нормативна документація, просвітницькі матеріали, інфографіка [https://eqa.vntu.edu.ua/?id=340&mode=new_item&f=682/web/akaddobro.html].</p>

	доброчесність»; інформаційні та методичні матеріали, присвячені популяризації академічної доброчесності серед осіб, що здобувають вищу освіту (банери, інфографіка, роздаткові матеріали);	Методичні матеріали для кураторських годин [https://iq.vntu.edu.ua/fm/fdb/754/SEKTOR_RP_i_A_D/GUIDELINES_2023.html]; Фейсбук-сторінка «Академічна доброчесність у ВНТУ» [https://www.facebook.com/a.integrityVNTU/?ref=bookmarkmarks]
4	Інструменти впровадження принципів академічної доброчесності в освітню і наукову діяльність університету, які несуть просвітницьку функцію: інформаційно-консультативний супровід (ресурси на сайті бібліотеки, друк буклетів та постерів, масові відкриті онлайн-курси за тематикою академічної доброчесності та основ інформаційної грамотності; програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників, цикли тренінгів для всіх учасників освітнього і наукового процесів	Рубрика «Академічна доброчесність» на сайті науково-технічної бібліотеки ВНТУ [https://lib.vntu.edu.ua/pages/427.html]. Семинар підвищення кваліфікації ННП «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів Вінницького національного технічного університету» [https://iq.vntu.edu.ua/fm/fdb/682/seminar/Plan_Pedmays2023_2024.pdf]. Проведення тренінгів з академічної доброчесності для кураторів академічних груп, для здобувачів II (магістрського) рівня вищої освіти; для членів Студентського самоврядування [https://eqa.vntu.edu.ua/?id=340&mode=new_item&f=682/web/akaddobro.html]; заходи для аспірантів [https://lib.vntu.edu.ua/news/921.html]. Щорічна «Академічна асамблея ВНТУ» [https://vntu.edu.ua/uk/news/v-akademichna-asambleya-vntu-vidbulasya-2803.html]
5	Інструменти оцінки та моніторингу анкетування учасників наукового та освітнього процесів на предмет порушень академічної доброчесності; перевірка наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних та навчальних робіт на наявність ознак академічного плагіату	Анкетування (сектор соціологічних досліджень ЦЗЯО) [https://socio-lab.vntu.edu.ua/ukr/arhivpoll/] Перевірка робіт на наявність ознак академічного плагіату (ЦЗЯО; онлайн-сервіс з виявлення текстових запозичень Turnitin) [https://vntu.edu.ua/uploads/2024/Stateofplag.pdf]

Схарактеризуємо окремі, сутнісні, з нашого погляду, компоненти системи забезпечення академічної доброчесності в освітньому середовищі ВНТУ крізь призму здобутків і проблем у її впровадженні.

В першу чергу слід зацентувати увагу на взаємозв'язку компонентів системи.

Так, щодо нормативних документів, у яких прописані механізми підтримки академічної доброчесності у ВНТУ, ми застосовуємо принцип дієвого функціонування: вивчення документів з метою усвідомлення їх важливості для імплементації принципів академічної доброчесності в освітній простір та формування культури якості на засадах високих етичних стандартів. Вони не лише знаходяться в публічному доступі (з ними можна ознайомитися в електронній системі підтримки навчального процесу ВНТУ – JetIQ), а й використовуються в межах кожної навчальної дисципліни та просвітницьких заходів. В силабусах навчальних дисциплін визначені загальні критерії оцінювання та

критерії оцінювання за окремими видами навчальних робіт, а також подані політики організації освітнього процесу, в тому числі політика академічної доброчесності. В окремих дисциплін питання академічної доброчесності розглядають більш змістовно, тематично («Основи науково-дослідної роботи» для здобувачів I (бакалаврського) рівня освіти; «Ділова англійська мова», «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти», для здобувачів II (магістерського) рівня освіти). Зокрема, в межах останньої згаданої дисципліни розроблені спеціальні практичні завдання на засвоєння змісту, аналіз, порівняння нормативних документів ВНТУ та окремі кейси з академічної доброчесності [17].

Неформальні просвітницькі заходи розробляє окремий структурний підрозділ Центру забезпечення якості освіти ВНТУ (далі – ЦЗЯО) – Сектор розвитку практик академічної доброчесності (далі – Сектор). Відзначимо, що очільник Сектору (відповідальна особа за розвиток практик академічної доброчесності) бере на себе роль лідера, який ініціює заходи з забезпечення академічної доброчесності та координує діяльність групи сприяння академічній доброчесності та співпрацю внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів. Очільник Сектору щорічно звітує на Раді з якості освіти ВНТУ та Вченій раді ВНТУ.

Просвітницькими заходами (лекції, тренінги) охоплені всі цільової аудиторії (здобувачі I, II і III рівнів вищої освіти, науково-педагогічний склад, Студентське самоврядування).

Найбільш повно і системно охоплено просвітницькою роботою студентів 1 курсу бакалаврського рівня освіти. Тренінговий цикл проходить у 2 етапи (за белланкастерською системою освіти): очільник Сектору розробляє тренінги, методичні та дидактичні матеріали для кураторів академічних груп, а далі куратори проводять тренінги у своїх групах. Результатом є підписання здобувачами Декларації академічної доброчесності ВНТУ. Щороку зміст тренінгів доповнюється та поглиблюється.

Також інформаційно-просвітницькими заходами системно охоплені всі здобувачі II (магістерського) рівня вищої освіти, заходи проводяться для кожного з 7-ми факультетів ВНТУ. Для здобувачів III (наукового) рівня вищої освіти інформування в межах теми «Академічна доброчесність. Освітня репутація здобувачів вищої освіти. Рекомендації дослідникам» відбувається в колаборації Сектору з Науково-технічною бібліотекою ВНТУ (інформаційний захід «Аспірант ВНТУ: День інформації»).

Науково-педагогічні працівники мають можливість розглянути питання академічної доброчесності в межах семінару підвищення кваліфікації «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів ВНТУ».

Окремо треба виділити такого важливого стейкхолдера, як Студентське самоврядування ВНТУ. Тут варто визнати наявність проблеми: саме студентське самоврядування та інші студентські організації мали б стати ефективними промоутерами цінностей академічної доброчесності серед студентства (як рівні рівним), при цьому спостерігається їхня пасивність у розв'язанні цього питання. Наразі триває робота Сектору із залучення студентського активу до розробки нових інформаційних кампаній та заходів.

Отож, інструменти впровадження академічної доброчесності в ВНТУ передбачають заходи на двох рівнях (інституційному та особистісному) та у двох площинах (формальне та неформальне навчання). У цій діяльності ми спираємося на чисельні результати досліджень, зокрема, D. McCabe [18]; B. Gallant, P. Drinan [19], які підтверджують зв'язок між знанням/усвідомленням моральних принципів та подальшими діями в їх розрізі. За D. McCabe [18], культура академічної доброчесності формується узгодженням формальних і неформальних систем закладу. Офіційні системи складають адміністративне керівництво, відбір, цінності, політику, кодекси, винагороди, структуру повноважень, прийняття рішень. Тяглість цього підходу

засвідчують праці В. Gallant, Р. Drinan [19]. У них обґрунтовано теорію інституціоналізації академічної доброчесності, за якої процедура імплементації етичних принципів проходить три етапи: ініціатива, реалізація та стабілізація. Від вмотивованості учасників освітнього процесу, знання доброчесних практик, усвідомленого їх вибору залежить ефективність забезпечення академічної доброчесності в університеті.

В університеті з 2019 р. в межах участі в Програмі Британської Ради в Україні «Розвиток лідерства в університетах України» (2018) започатковано «Академічну асамблею ВНТУ» – щорічний університетський та міжуніверситетський захід, що служить майданчиком для обговорення актуальних питань вищої освіти, можливостей та ризиків провадження освітнього процесу на засадах принципів академічної доброчесності. Впродовж 5-ти років на «Академічних асамблеях ВНТУ» у розрізі цієї проблеми були обговорені теми культури якості освіти, дистанційного навчання, індивідуальних освітніх траєкторій, дуальної освіти, міждисциплінарності.

Нормативна база потребує постійного оновлення. За результатами Академічної асамблеї ВНТУ-2024 «Використання штучного інтелекту в освітньому процесі ЗВО: перспективи і ризики» «Положення про академічну доброчесність у ВНТУ» доповнено нормами використання генеративного штучного інтелекту та застереження щодо несанкціонованого і прихованого його використання як порушення академічної доброчесності.

Нормативні документи доповнює інформаційне забезпечення академічної доброчесності, представлено окремою сторінкою на сайті ЦЗЯО, де подано консолідовану інформацію (плани роботи Сектору і, відповідно, звіти; методичні матеріали, посилання на всі нормативні документи, новинні матеріали про проведені заходи, інформаційні пости тощо). Також з метою усунення розбіжностей між політикою і практикою імплементації принципів академічної доброчесності та відповідно до загальноєвропейських рекомендацій інституційного рівня комунікація в межах університету відбувається завдяки фейсбук-сторінки «Академічна доброчесність ВНТУ». На сторінці публікуються матеріали, що стосуються академічної доброчесності та дотичних питань на рівні ВНТУ та інших ЗВО, на національному, європейському та глобальному рівнях розвитку та прийняття рішень, має 500 підписників, охоплення сторінки за окремими публікаціями сягають до 1000 фб-користувачів. Водночас, варто зробити кроки, щоб сучасний інструмент, соціальна мережа, стала майданчиком для обговорення, ініціаторами яких буде не лише модератор, а, головне, самі здобувачі вищої освіти.

Окремо варто зазначити, що ключовим елементом інформаційної бази є власна розробка ВНТУ – електронна система підтримки освітнього процесу JetIQ. Сприяти академічній доброчесності покликані всі інструменти JetIQ: від навігаторів навчальних дисциплін і тестового контролю до єдиної системи комунікації в режимі 24/7 на принципах децентралізації та зворотного зв'язку і постійного моніторингу освітніх процесів відповідно до показників рівня якості освітніх послуг.

Одним із викликів для освітнього середовища ВНТУ залишається публічне обговорення кейсів порушень академічної доброчесності. Для розгляду справ з порушень академічної доброчесності в університеті сформована відповідна комісія. Підкреслимо, що в освітньому середовищі не прийнято викривати порушників через культурні, соціальні традиції країни, її радянське минуле, в той час як досвід зарубіжних університетів протилежний. За свідченням В. Хмарського [20], в Університеті Джорджа Вашингтона, США (The George Washington University, GWU), де діє розгалужена структура забезпечення якості освіти разом з «відділом академічної чесності, що розглядає випадки порушення академічної етики, підтримує освітні ініціативи, організовує дисциплінарні процедури на підставі «Кодексу академічної чесності». «Зазвичай

щорічно фіксується понад 100 випадків порушення Кодексу (причому про переважну більшість з них інформують онлайн). Це приводить до 25-30 слухань». Серед санкцій: незарахування роботи, виставлення незадовільних оцінок, відсторонення від занять, відрахування. При цьому, зауважує автор, «занижувати оцінку за порушення, якщо вони не були офіційно зафіксовані, заборонено» [20, с. 68]. Т. Лічман [21] проаналізувала процедури розгляду порушень академічної доброчесності у 10-ти університетах США. Авторка зазначила, що ЗВО, «у своїй більшості, орієнтовані на виховання студентів та дослідників у дусі несприйняття етичних порушень». І про це свідчить статистика: «в середньому кожен заклад має справу приблизно зі 50-70 випадками порушення етичних норм поведінки студентами на рік (приблизно на 10 тис. студентів, які навчаються)» [21, с. 154-155]. Кодекси передбачають зазвичай несуворі заходи впливу «виховного характеру» («відвідування спеціальних занять (тренінгів); підготовка есе на тему встановлених стандартів наукової (навчальної) роботи; призначення куратора та проведення обов'язкових регулярних зустрічей; повторне вивчення курсу з етики тощо») [21, с. 163]. Дослідниця показує тенденцію: «кількість випадків порушення академічних стандартів зменшується при переході до наступних етапів вищої освіти» [21, с. 166].

З огляду на практики країн, які займають лідерські позиції в міжнародних рейтингах (США, Велика Британія), питання академічної доброчесності має бути інтегровано в усі навчальні дисципліни на усіх рівнях підготовки, а кейси щодо перегляду порушень академічної доброчесності – загальнодоступними та обговорюваними.

Висновки

Аналіз документів, що регулюють впровадження академічної доброчесності в освітній процес (на міжнародному, європейському на національному рівнях) засвідчив, що система забезпечення академічної доброчесності у ВНТУ відповідає актуальним вимогам її провадження та розвитку. Зasadничими принципами врядування у цій діяльності є відкритість, прозорість та підзвітність, залучення, ефективність та злагодженість дій.

Спрямованість узгодити політики академічної доброчесності ВНТУ і заходів на її реалізацію з відповідними нормативними документами міжнародного європейського та національного рівнів має два вектори: зовнішній (на гармонізацію політики університету із загальноприйнятими світовими стандартами якості освіти та, та відповідно, інтеграцію закладу в міжнародний освітній простір) та внутрішній (на забезпечення якості освіти, підвищення довіри до освітнього процесу, зміцнення культури академічної доброчесності, як наслідок консолідації, згуртованості академічної спільноти для досягнення високих стандартів освіти.

Розбудова системи забезпечення академічної доброчесності у ВНТУ відповідно до рекомендацій НАЗЯВО допомогла впровадити системний підхід до підтримки академічної культури в середовищі університету.

Разом з тим, чітка відповідність інституційних політик і практичних дій щодо їх реалізації вимогам і рекомендаціям національного рівня не відмінє академічної свободи закладів у розбудові і реалізації політики університету щодо академічної доброчесності, а навпаки створює умови для поєднання високих вимог і стандартів із можливістю автономного вибору шляхів їх досягнення та підтримує культуру академічної відповідальності.

Результати аналізу системи забезпечення академічної доброчесності у ВНТУ показали, що потрібно продовжувати вдосконалювати механізми, зокрема шляхом розширення інформаційної роботи серед студентів і викладачів; урізноманітнення просвітницьких заходів; активного залучення Студентського самоврядування та інших студентських організацій до пропагування цінностей і практик академічної

добročесності; відкритого діалогу всіх учасників освітнього середовища щодо причин і наслідків недобročесних практик, щодо конкретних кейсів порушень.

Доцільно вказати на подальші кроки, що забезпечать формування культури академічної добročесності:

- подальшого аналізу та впровадження у вітчизняну систему вищої освіти/ЗВО потребує позитивний досвід забезпечення академічної добročесності, зокрема, досвід США та Великої Британії;
- інструменти зовнішнього контролю над дотриманням етичних стандартів навчання і викладання мають сприяти інтеріоризації потреб і вимог кожного учасника освітнього процесу;
- доцільно враховувати в політиках академічної добročесності університетів: а) новий підхід до дослідницької діяльності, а саме: принципи відкритої науки, для удосконалення процесів і процедур прозорого та відповідального провадження освітньої та дослідницької діяльності в ЗВО; б) можливості та ризики, пов'язані з використанням моделей штучного інтелекту в навчання, викладання і провадження досліджень.

Список використаних джерел

1. Слободянюк, О. Роль науково-педагогічного колективу у формуванні культури академічної добročесності. Вісник Вінницького політехнічного інституту : наук. журнал. 2018. Вип. 6 (141). С. 134 – 139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2018_6_18
2. Драч І., Слободянюк О. Порушення академічної добročесності: причини та ставлення студентів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол. : А. Суценко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ. 2020. Вип. 70. С. 220–227. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-1.42>
3. The Fundamental Values of Academic Integrity. International Center for Academic Integrity [ICAI], 3rd ed. 2021. URL: https://academicintegrity.org/images/pdfs/20019_ICAI-Fundamental-Values_R12.pdf
4. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region (2004). URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139478>
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. [Ел. ресурс]. – URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf
6. ETINED - Council of Europe - Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education - Volume 2 - Ethical principles. Smith I., Hamilton T. (2016). URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c90cd>
7. Paris communiqué. Paris, May 25th 2018 [ePub]. URL: https://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf
8. Rome Ministerial Communiqué (2020). EHEA Rome [ePub]. URL: https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf
9. Tirana Ministerial Communiqué. Tirana, 29-30 May 2024 [ePub]. URL: <https://erasmusplus.org.ua/library/?page=5>
10. Проект Закону про академічну добročесність. 2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43481>
11. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної добročесності. Міністерство освіти і науки України, 2018. URL:

- <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>
12. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2019. URL: <http://surl.li/ozndrx>
  13. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності. Лист МОН від 20 травня 2020 р. № 1/9-263. URL: <https://mon.gov.ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-u-praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti>
  14. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки). 2018. Вип. 3–4 (56–57). С. 52–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2018_3-4_9
  15. Слободянюк О. Моніторинг стану сформованості системи забезпечення академічної доброчесності [Електронний ресурс] // Матеріали ІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 31 травня 2022 р. Електрон. текст. дані. 2022. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-inkonf/all-inkonf-2022/paper/view/16066>.
  16. Полякова Г.А., Лола Ю.Ю., Почуєва О.О. Упровадження, моніторинг та оцінка академічної доброчесності в закладах вищої освіти. Інноваційна педагогіка. 2019. Т. 2. № 13. С. 149–155. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-2-32>
  17. Залубівська, О. Б. Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти: електронний практикум комбінованого (локального та мережного) використання. Вид. 2-е, переробл. та доповн [Ел. ресурс]. Вінниця : ВНТУ, 2023. 49 с. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2024/Zalubiv_2023_49.pdf
  18. McCabe DL, Butterfield KD, Treviño LK. Cheating in college: Why students do it and what educators can do about it. JHU Press, 2012. URL: https://www.researchgate.net/publication/287316652_Cheating_in_college_Why_students_do_it_and_what_educators_can_do_about_it
  19. Gallant B., Drinan P. Toward a model of academic integrity institutionalization: Informing practice in postsecondary education. Can J Higher Educ, 2008. 38(2):25–43. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ815066>
  20. Хмарський В. Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року. В кн.: Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. С. 53-93. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
  21. Лічман Т. Процедура розгляду справ про порушення стандартів академічної чесності (із використанням практик американських університетів) // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. Фінікова, А. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 155-171. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf